

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Me'ir 'ayin

Friedmann, Meir

ריאמ, ןמדירפ

Ṽina, 655 [1894 oder 1895]

ז הנשמ.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9344

זאה אלף עם הפסח ע"כ ונקדים הפסח בצקשתו שאם אין פסח
אין חגיגה, וכחא דאורי צ"ה. שהיין גורם לקידוש שתאמר ומצרך
על היין קודם, אף כאן נחפלה על הפסח קודם. וי"א כשחל פסח
צמו"ס יאמר וון הפסחים וון הזבחים (ונג"א או"ח סי' תע"ג ק"ק ל')
ור' יעקב עמודן כתב ח"ל לשכות צפוס פעם כי צמו"ס אין סס
חגיגה כלל אלף הלך אחר רוב שנים. ודברי עעס הם ודלף כמו
סהפיקו צהגדות.

משנה ז.

מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו, רביעי גומר
עליו את הלל ואומר עליו ברכת השיר.

בנוסחת המשניות וצירוסלמי וצרכ אלפס את ההלל, וצ"ד
הציא גי' גומר את ההלל. והציא גי' מצרך עליו ברכת מזונו
ולשון המוצ"ס צפ"ז מצרך עליו ברכת המזון.

וגרסינן עלה בגמרא, ח"ל רצ חנן לרצא ש"ו ברכת המזון
עעונה כוס, ח"ל ארצע כסי תיקנו רצנן דרך חירות, כל חד וחד
נעביד ציה ונלוח (וצפי' ר"ח וצנוקסאות כתי' צד"ק וצרי"ף ח"ל
רצנא לרצא). וכתבו צתו' (ק"ה ע"ב) קלת וטענע דאפי' ציחיד
עעונה כוס וכן וטענע לקמן דתנן שלישי אומר עליו ברכת המזון
וקאמר בגמרא וכו' ויהו יט לדחות וטענע דצהו"ז עעונה כוס
צב' תיקנו צפסח אפי' ציחיד וכו'. ויראה דצאטגירת כיטנא נקטי
ברכת המזון, דצוטנא מצרך על מזונו חנן, ויראה דוטענע הכי
נקטיה חאי ליטנא דצפסח אף היחיד מצרך על מזונו על הכוס.

רביעי וכו' ואומר עליו ברכת השיר. גרסינן עלה
בגמרא, וחי ברכת השיר, רצ יהודה אור יהללך ה' אלהינו ור'
יוחנן אור נטענת כל חי. והנה ג' עופסי ברכות הם על השיר,
א) יהללך שאומרים על הלל, ב) ישתבח שאומרים על פסוקי
דמורה, ג) נטענת שחותם ציטתצח. וזו האחרונה נראה שנתקנה
על הלל הגדול שאומרים על ירדת גשמים, כדגרסינן ספ"ג
דתענית, ונעשה סגורו תענית צלוד וירדו להם גשמים קודם חלות
ח"ל ר' ערפון לאו ואכלו ושתו ועשו יו"ע וילאו ואכלו ושתו ועשו
יו"ע וצאו צין הערבים וקראו הלל הגדול. וכשנכתב כל צקגנון ההודאה

שכנסות כולל שיהא כולל יל"ו והללה והדברים שמתענין עליהם,
שבתחלה הוא אומר, ומצלעדיך אין לנו עולך גואל ומושיע כלל,
ואח"כ פורט, פודה ווליל ומפרנס ומרחם בכל עת לרה ולוקה,
וצפרטן של דברים אומר ומלכרים גאלתנו ומצית עצדים פדיחנו,
וזו גואל, ואח"כ מפרט מושיע ואיך, צרעצ זנחנו וצצע
כללחנו ומחרצ הללחנו ומדבר וולעחנו ומחליים רעים וכאוננים
דליחנו. וגרסינן בצרכות (כ"ע ע"צ) אהא דתמן על הגשמים וכו'
תנא ומאיתי ומצרכין וכו', ומאי ומצרכין ומייתי תתס כתיב רב יהודה
ור' יוחנן, אמר רב יהודה מודים אנחנו לך על כל עפה ועפה
שהורדת לנו ור' יוחנן מסיים זה הכי חילו פינו וולל שירה כים
וכו' אין אנו ומפיקים להודות וכו' עד תתחמה. והו זכירית
הגשמים כקדון. ומזה חני דן שר' יוחנן תתס כוסחתו עפ"י כוסחת
ההודאה בזמן שאומרים הלל הגדול, וכשאנו בגורא רב יהודה
ור' יוחנן, היינו שרצ יהודה קצל ומצותיו רב ושמואל
לחתום כך ולהודות כך, ור"י צא"י אמר כך לחתום ולהודות. וזה
שאלו אומרים נשנות צצת וציו"ע היא מוסס שאלו אומרים הלל
הגדול צצת צפוקי דזורה כו"ס הרצ"ס צקדר תפלות וז"ל,
צרכה אחרונה שלאחר פקוקי הזמירות ישתצח שונך וכו' צצת
נהגו כל העם להוקיף לפני צרכה זו כוסח זה נשנות כל חי וכו'
ויש מקומות שנהגו לקרות הלל הגדול קודם פקוקי הזמירות וכו'.
וגרסינן צפסחים טס מתיבן הלל הגדול רב יהודה אומר
(צפסחים כתוב צבי וכבר כתב ד"ס שהוא סיבוס והציא ראיות
שרצה לזה ואינו אלא ר"ת רצ"י) ומודו עד על נהרות צצל
(כל"ל עיין צד"ס) דהיינו ומצור קל"ו. ורבי יוחנן אומר משייר
המעלות עד על נהרות צצל, רב אחא צר יעקב אומר וכי יעקב
צחר לו יה. וכפי הנראה צהשקפה הראשונה יהיו לר' יוחנן ג'
ומצורים דהיינו קל"ד קל"ה וקל"ו, ולר"א צר יעקב צ' דהיינו קל"ה
וקל"ו. והנה צתוס' (קי"ז ע"א) צד"ה מעומדים כתצו, ה"ג מעומדים
צצית ה' צחלות צית אלהינו הללויה דצתריה ריש פירקא, ולא
גרסינן מעומדים צצית ה' צלילות (שהיא קל"ד) דא"כ הוה ליה
למינקט יצרכך ה' עליון, שזהו פסוק למעלה מהללויה, ולא הו"ל
למינקט ג' פסוקים למעלה, ולפ"ז אנו לריבין לומר, כי (כל"ל
וצפסחים כתוב צו וכן הגיה והרש"א) הללויה הללו את טס
ה' הללו עצדי ה' מעומדים וגו' שלמעלה מזה אינו תחלת המצור,

ללא יתכן שיהיה המזמור 'ז' פקוקים וכו' אלא היא קופו של סיר
המועלות הנם זרכו, ואחי שפיר דקאוריין לקמן [צטס] ר' אחא
זר יעקב דנתחיל הלל הגדול וכי יעקב זכר לו ים דהוה תחלת
המזמור, דזעבין אחר לא יתכן שיהיה נתחיל הלל ונאמלע המזמור.
ונפרש"ח הקשה על דבריהם דמזמור קי"ז כתיב 'ז' פקוקים הוא,
וא"כ אפשר שהוא מזמור לעלמו ואינו קופו דסיר המועלות. עוד
הקשה דהשתא כתיב יעקב וגו' לאו תחלת המזמור, שקודם לו
עכ"פ הללויה כי עוז ה' זמרו לשמו כי נעים. והנה מתוך הקושיא
הראשונה נדחו דברי התוספות באות, אס לא דק"ל דמזמור קי"ז
עם הודו לה' דזתריה חד מזמור הוא. אונס קושיא דזתריה לאו
קושיא היא דאיכא לזמור דנקט וקרא וקוים ווינכר, וכשנתחיל
ודחי ושללויה הוא ונתחיל.

והנה צעיקר הענין נראה מתוך סגנון הכתובים דהדין עם
התוספות דהנהו 'ז' כתובים אינם למזמור קל"ה, וגם ראיתם
ודברי ר"א זר יעקב ראיה. אצל נה שאנרו שהם ומזמור קל"ד
זהו רחוק עפ"י סגנון הכתובים ואינו מתקבל על הלכ. ולפ"ז אס
כוונת ר' יוחנן דאף סיר המועלות בכלל הלל הגדול יהיה א"כ לר"י
ד' מזמורים, סיר המועלות, הללויה דשעוודים, ושללויה דכי יעקב,
והודו. אונס צירושלנוי דתענית ספ"ג וצפסחים פ"ה ה"ז גרסינן,
אי זו הלל הגדולה. ר' פרכך צטס ר' חנינא הודו לאלהי האלהים כל"ח
הודו לאדוני האדונים כל"ח, כלו' אלו הנקראות שהוא ווקיף על
הודו לה' כי עוז כי לעולם חסדו סזכר גם צווקים אחר, א"ר
יוחנן וצלדז שעוודים צצית ה', כלו' שיתחיל צזה המזמור שהוא
קל"ה, ולמה צאילין תרתין פרשייתא, ר' זעירא ר' אצבו צטס
רצ"כ ופני שירידת גשמים כלולה צסן, על דעתיה דר' יוחנן
כיחא וועלה נשיאים ונקלה הארץ, ובר' חנינא נה, צגין דכתיב
נותן לחם לכל צטר, ונניתי שם אנוראי אחריני דקצרי דהלל
שלו היא הלל הגדול, ושצר קפרא חני הכי, שאנר אונחניתין
ניינייה של כת שלטית לא הגיעה לאהצתי, זו היא הלל הגדולה.
ושמעין וזה תרתי, חדא דלר' יוחנן הלל הגדול הוא תרתי
פרשייתא, ועוד דשללויה שעוודים עם דזתריה חד מזמור,
ולפ"ז הא דנקטי צר' יוחנן צצצלי וסיר המועלות כלו' וסיר
המועלות ולא סיר המועלות בכלל, דוגמא עד על נהרות צצל
ולא על נהרות צצל בכלל, ונקטי הכא לאפוקי שלא תאמר ושללויה

דכי יעקב כדעתיה דר"א בר יעקב צחות. ווינורי דהנסו חמורא
לאו לענין פסק חזרייתא דר"ע דפסקים נאמרו, אלא על ר' טרפון
דתענית נאמרו, לענין הלל הגדול של תענית שהוא צונטת, אלא
דנאדר הגמרא וייתי להו לענין הלל הגדול דלילי פסק. וענינו
של דבר לדעתיה הוא, דנאמרו קל"ה הוא ונלוקט נפסקים פסקים
שצחורה ושצתהלים וירמיה, יעמוד ע"ז המעיין על כל פסק ופסק
היכן מקורו, ווי שתקנו ללילי פסק וליו"ע של גשמים תקנו,
חונס ללילי פסק התחילוהו הללויה הללו חת שס ה' הללו עצדי
ה' שעומדים צצית ה' צחלות צית חלמינו כי יעקב צחר לו יה
וגו', וכענין שאמרו צירושלמי פסקים פ"ה ה"ה לשעבר הייתם
עצדי פרעה נכאן ואילך חתם עצדי ה' הללויה הללו עצדי ה'
ולא עצדי פרעה, והם הם שעומדים צצית ה' צחלות צית חלמינו,
ונקור זה הנקרא הוא צסיר הנעלות הקודם לו שנאמר על הכהנים
והלויים העומדים צצית ה' צלילות, וליו"ע של גשמים התחילו הללויה
כי עוצ ה' אמרו לשנו כי נעים כי יעקב וגו', ור"י הקפיד שלא
לסתחיל צחולע חף ציו"ע של גשמים ואמר וצצד שעומדים צצית
ה'. וזה ההלל שעומדים צצית ה' לא שייך אלא צזון שצחוק
קיים. וחתמו צנשנת צלילי פסק וציו"ע של גשמים, וצצצ לא
אמרוהו צלילי פסק חפי צזון שציהו"ק קיים שאינם נהעומדים
צצית ה' וחתמו חת ההלל ציהללוך כמו צאיך יווי שאמרים הלל,
וע"כ אמר רב יהודה צצצ צצרת הסיר הוא יהללוך, ור' יוחנן
צח"י אמר לחתום צנשנת כמו שהיו נוהגין צזון הצית.

ובתב הרב אלפס וננהגא דעלמא כרב יהודה צחרוייהו
צצרת הסיר וצהלל הגדול, ולפ"ז אין לכשנת נקום לאמרו, וכן
כתב הרמב"ם צפ"ח, ואח"כ נוצג כוס רציעי וגומר עליו חת ההלל
ואמרו עליו צרת הסיר והיא יהללוך ה' כל נעשיך, וכ"ה צסדר
ר"ע גאון יהללוך וכו' ולשון נאה לומר צכל יום תויד ונעולם
ועד עולם חת אל צח"י נלך נהולל צתצחות. חונס נסידורו
נוכח טעוםס זה הוא ניוחד ללילי פסק, שצחלות ר"ח כתב וחותמין
יהללוך נעשיך יצחוך עמוסיך יודך חוסיך כפי גודל נסיך וכתיב
כל הנשנה תהלל יה הללויה צח"י נלך נהולל צתצחות. ואח"כ
כתב צה' פסק וכן אמר נרנא ורננא ר' נשה ריש נתיצחא יחיד
חחר נזונו צלילי פסקים חייב לגומר חת ההלל ולומר יהללוך
ולחתום וכו', ולחתום חחריו חלוקין רב יהודה ור' יוחנן וכו'

והלכה כרצ יתודה וכך ונהג צמתי ישיבות. ופי' הלכה ואח"כ
ונהג, יהודה ועוד לקרא צמתי, אלל כך הלכה לפי שכך נהגו.
כך הוא שיטת הענין עפ"י ונהג צבל עד שצאו חכמי
לרפת ועקמו עלינו את הדרך. צתוספות כתבו, רי"א נשנת כל
חי, נראה ה"פ אף נשנת כל חי אחר יהללוד, דאלת"ה אכן כנאן
עצדיקן, וקורא נשנת כל חי צרכת הסיר לפי שצצצות אומרים
אותו אחר פסקי דזנרה, ור' חיים כהן לא היה חותם ציהללוד
כי אם צנשנת לצדן, ונשום דלישנא צצרכת הסיר ונשנע חדא
צרכה.

ואלו הדברים נחמיהין עפ"י ונה שסקדוננו, דאטו נשנת
צצצות תקנת חכמים היא, ונהג הוא שנהגו העולם, והאיך
תקרא הושנה ונשום הכי לנשנת צרכת הסיר, ועוד וכי ר' יוחנן
צח"י ידע ורצ יהודה צצבל תלמידים של רצ ושנאל דלימא עליו
אף נשנת, וגם אין לדחוק ולומר דודאי ר"י נשנת ולא אף נשנת
אמר, אלל נקדר הגורא ניייתי להא דר' יוחנן כדי לומר אף נשנת,
דזה עיקר חקר ונן הספר, ודרך הגורא צכילאל צזה לומר הילכך
נימרינשו לתרווייהו.

ורשון הרשב"ם, ורי"א נשנת כל חי, אף נשנת דהיינו
צרכת הסיר דנחמיתין דאילו יהללוד אנו אומרים צכל יום שאומרים
צו את ההלל, ונאי שנא ליל פסק דנקנו, אם לא להוסיף עוד
צרכה אחרת, והיינו דאמר הלכה כר' יוחנן צתרווייהו וקצעוהו
לאחר הלל הגדול שלריך (לאומין) [לאומין] כדלקמן דהשתא איכא
צרכה צכל חדא וחדא והכי הוה וילתא שפיר כך נראה צעיני.
ודצרו נוכיחין דגי' אחרת הוה ליה, דצקפרינו ליתא הא דהלכה
כר' יוחנן, ולחכמי ספרד ננוי לא הוה להא גי' כדחזינן לעיל.
וראייתי צד"ק שהציא גי' אחרת דצרי הרצצ"ס עפ"י כת"י, והיינו
דאומרינן לתרווייהו דהילכתא כר' יוחנן וקצעוהו וכו'. ונני שתיקנו
כך יפה תיקנו. ודצרו לענין הלל הגדול יצארו להלן, ונה שסקסה
נ"ש ליל פסק דנקנו, כצד תירלו הר"א ש"ס יפה יעו"ש. ועיי' צענין
אלו הצרכות של הלל שלפניו ושל אחריו צעור אר"ח סי' תע"ג וסי'
ת"פ שקצץ כל הדעות והשיטות צזה הענין.

וענין הרר הגדול צלילי פסק הוא צגורא שס, ת"ר
רצעי גומר עליו את ההלל ואומר הלל הגדול דצרי ר' ערפון,
ויש אומרים ה' רועי לא אחר. וגי' זו היא עפ"י חכמי לרפת,

והכי הוא צרש"י ורש"ס, הכי גרסינן רביעי גומר וכו'. אלל צקדר
ר"ע גאון איתא ואם רולה לשתות כוס אחד אחר ד' כוסות חוזר
ואוחז כוס חמישי ואומר עליו הלל הגדול וחוזר וחותם ציהללוך,
שכך שנו חז"ל תניא חמישי אומר עליו הלל הגדול דר"ע וי"א וכו',
וקיים שם נכאן לנודכו שד' כוסות חוצה חמישי רשות, אם רולה
שותה ואומר עליו הלל הגדול ואם לא פטור ולריך לומר אחר הודו
לאל השמים וגו' יהללוך וכו' וחותם. וצרכ אלפס ת"ר חמישי אומר
עליו הלל הגדול דר"ע וכו'. וצאנח ליטכא דנחיתין ולא יפחתו
לו וכו' וצנוע דאם רלה להוסיף יוסיף. ודעת ר"ז הלוי דר"ע
חולק, דס"ל דאם רלה להוסיף לריך לומר עליו הלל הגדול ולדעת
י"א ה' רועי, ואכן קיי"ל כתנא דידן ואם רולה לשתות ישתה צולא
כלום או יאמר עליו מה סירלה. אלל טיעת הרנצ"ס נראה טראוי
לעשות כך אלל שאינה חוצה, שכתב צפ"ח, ויש לו לצוזג כוס
חמישי ולומר עליו הלל הגדול מהודו לה' כי עוצ עד על כהרות
צבל, וכוס זה אינו חוצה כמו ארבעה כוסות. וצטור סי' תפ"א
הציא רצותא דאורי הכי ורצותא דאורי הכי. ועכ"פ דעתם דאף
אחר נשנת חותם ציהללוך ולא ציטתצח, ואיכא דקצרי דלאחר
נשנת חותם ציטתצח כמו שהזכר שם צטור. וקצלו הלרפתים
לומר הלל הגדול, והכוס לא קצלו והגיהו בגמרא, ונחוד זה צא
הערבוב צקפרי הגדה שלנו צדפוסים שונים, שצקלתן סידרו יהללוך
אחר הלל צחתימה וצקלתן צלל חתימה, ואח"כ סידרו הלל הגדול
נשנת ויטתצח צחתימה.

ונשאר לנו לצאר עוד דבר אחד צענין ההלל, והוא ששנינו
צתוקפתא, הנוקרא את ההלל הם הולכין אללו וקוראין והוא
אינו הולך אללס. הנוקרא את צניו ואת צנותיו הקענים לריך
להיות עונה עוהם צמקום טעונים, צאיזה נוקום הוא עונה,
הגיע לצרוך הצא, עינה עוהם צסס ה', הגיע לצרכנוכס, אומר
עוהם נוצית ה'. צני העיר שאין להם ווי שיקרא את ההלל, הולך
לצית הכנסת וקורין פרק ראשון והולכין ואוכלין ושותין וחוזרין
צאין וגומרין את כולו, ואם אי אפשר להן כן גומרין את כולו.
הלל אין פוחטין מוננו ואין מוסיפין עליו, ר' אליעזר צן פרעה
היה פוטע צו דצרים, רצ (ל"ל רצי) היה כופל צו דצרים. וצכת"י
ערפורט יט איזה סיכויים צקגנון ולא צענין, ושם איתא ר' היה
כופל.

ורואה אני להקדים כי עיקרו של הלל זלילי פסק הוא
על אכילת הפסח כדתנן בפ"ט (ל"ה ע"ה) וזה צין פסח הראשון
לשני וכו' הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל
באכילתו, זה וזה טעון הלל בעשייתו. ואמרינן עלה בגמרא, וזה"ל
ח"י ונשום ר"ט צן יהולדק אור קרא הסיר יהיה לכם כליל
התקדש חג (ישעיה ל') לילה הוקדש לחג טעון הלל (כגון פסח
ראשון, רש"י) לילה שאין וקודש לחג אין טעון הלל (ליל אכילת
פסח שני שאינו יו"ט, רש"י), זה וזה טעוין הלל בעשייתו, וזה"ל
חצ"ע"א לילה קא ונועט, יום לא קא ונועט, ואצ"ע"א אפטר
ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולציהן ואין אומרים
הלל. ופרס"י הסיר יהיה לכם ציוס שגאלו מן הגלות כליל
התקדש חג כמו שאתם נוהגים לסורר זליל התקדש חג ואין לך
לילי חג להטען סירה חוץ וזילי פסחים על אכילתו. אומם
צירושלוי הדבר ונפורט ודלא כרש"י, דאמרינן טס עלה דוחכיתין,
ח"ר יוחנן צטס ר"ט צן יולדק כתיב הסיר יהיה לכם וגו', צא ליל
פסח ללוד על ונפלתו של סנחריב ונולא לוד ומוכו, וזה
טעון הלל חף זה טעון הלל. ואתיא כראצ"ע, דגרסינן בפסחים
(קי"ז ע"ה) הלל זה וי אורו וכו', ראצ"ע אור חזקיה וקיעתו
אורוהו צטעה טעוד עליהם סנחריב, או אתיא כחכמים, שאורו
טס, כציאים סציניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו
על כל פרק ופרק ועל כל לרה ולרה, שלא תצא עליהן, ולכסנגאלין
אומרין אותו על גאולתן. ור' יהודה אור טעואל נקט כוותייהו
דחכמים, דאור טעואל, סיר טצתורה וטס וישראל אורוהו צטעה
טעלו מן הים, והלל זה וי אורו, כציאים סציניהם תקנו להם
לישראל וכו'. ועכ"פ ונפלתו של סנחריב נולא לוד לליל פסח
ודלא כרש"י. וגרסינן טס (פ"ה ע"ב) אור רב גגין ועליות לא
נתקדשו, איני והאור רב ונשום ר' חייא כזיתא פסחא והלולא
פקע איגרא, ותי לאו דאכלי צאיגרא ואורו צאיגרא, (אלעזר
גצי ירושלים נתקדשו, רש"י), לא, דאכלי צארעא ואורי צאיגרא,
איני והתנן אין ונפטיין אתר הפסח אפיקוון, ואור רב שלא
יעקרו ונחצורה לחצורה, ל"ק כאן צטעת אכילה (כלך ונאכל עוד
צחצורה אחרת, רש"י) כאן שלא צטעת אכילה (קריאת ההלל
לאחר אכילה, רש"י).

נמצינו למידין ונכאן טסהגדה וההלל לאחר אכילה היו

וכו"ם לעיל צטס הרנ"ה, ואחר שאכלו היו ונחאספין לקריאת
ההלל לוי שידע להקרות, וזהו ששנינו הנקרא את ההלל הם
הולכין אללו וכו', שני החצורה רשאים לעקור את חצורתם
משום הלל, אבל הוא לא יעקור את חצורתו כדי שיקרא את
ההלל על אכילת הפסח צוקוס אכילתו. ואח"כ שנו צוי שנקרא
את בני ביתו והם עדיין קטנים שהוא נחוייב לענות עמהם לפי
שהם אינם בכלל חיוב ואיכו יולא צוה ששווע ונהם.

ובשנהרב הצית קצעו לוור ההלל אף צלל אכילת הפסח,
וזהו ששנינו בתוספתא דקוכה פ"ג, שמונה עשר יום צשנה ולינה
אחת קורין צהן את ההלל, ואלו הן, שמונת ימי החג, ושמונת
ימי חנוכה, ויו"ט הראשון של פסח ולילו, ויו"ט של עלרת. וצום'
ערכין (י' ע"ה) וייתי צטס ר' יוחנן משום ר"ש צן יהולדק י"ח
ימים שהיחיד גומר צהן את ההלל וכו', אלל ללל גריס החם
ויללו, ומקיים וצגולה כ"א יום וכו', וזו הוצא צום' סופרים פ"ב
ושם גריס ולילו, ובספרים שלנו הצרייחא שם נשוצשת, ואעתיק
אותה עפ"י הר"ן שהציאה צרצ אלפס צפי' דצרכת השיר, ר"ש
צן יהולדק אומר י"ח יום ולינה אחד יחיד גומר וכו' ויו"ט הראשון
של פסח ולילו, וצגולה כ"א יום וצ' לילות ומלוה מן המוצח
לקרות הלל צציהכ"כ צשני לילות של גליות ולצרך עליהן ולאוורו
צנעינה וכו', כשהוא קורא אותו צציתו איכו לריך לצרך שכצר
צירך צרצים. ואלה הדצרים האחרונים יקודם צירושלמי דצרכות
פ"ק, דא"ר יוחנן הלל חס שוועה צציהכ"כ ילא, והציח הר"ן שם
כולל, ופי' צטס הרשצ"ח שעיקר תקנת קריאת ההלל צציהכ"כ
היתה ולל צציתו. והדצרים נכונים כפי ונה שאומר, שצלי קפק
שאחר החורצן הנהיגו הדצר כנו שהיו רגילין צזמן הצית להתאסף
בחצרות חצורות, וכקדר ששנינו צושנה דהציחו לפניו וכו', ולאחר
שאכלו ושמו ושאל הצן והשיבו, פתחו צדרוש וקיימו בגאולה,
וצרכו על המזון ואמרו הלל על הכוס, וצהושך הזמן נשחנה
המונהג, אי נושים שכרות, ואי נושים שנחצרו אחר החורצן חלו
שאים צקיאים, שצטלו צחי הקפר וצחי התלווד ווקיבת החורצן
ועול הרומיים, והנהיכו העם לדרוש קודם האכילה, והיה הצקי
הולך וצית לצית לעשות הקדר, כנו שהאריכו צענין זה ר"ע
גאון ורצ אלפס כילד יעשה, ועכ"פ צקריאת ההלל ראו לקיים
המונהג היסן לקרותו צליצור וצחצורה, וכדי שלל לצייס את וי

שאינו צקי, הנשיגו שיהיו נחאספים כולם צציהכ"כ הצקי ושאינו צקי, וע"ז שנינו בני העיר שאין להם נוי שיקרא את ההלל וכו'. כלו' שיש צהן בעלי צתים שאינם צקיאין, ואין להם נוי שילך נצית לצית לקרות ההגדה וההלל, ונקט הלל לפי שהלל עיקר, שהיא נון הווקרא השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, ועשו לזה תקנה כמו שאמר, הולך לציהכ"כ, כלו' כל אחד ואחד הצקי ושאינו צקי, (ובכת"י ערפורט הגי' שאין להם נוי שקורא את ההלל ככנסין לציהכ"כ) וקורין פרק ראשון והולכין ואוכלין ושותין וחוזרין וצאין וגוזרין את כולו. ועעס שאין קורין אלף פרק ראשון הוא שלא יאחרו הסעודה נפני התנוקת שלא ישנו ובענין זה נודים אף צ"ה שלא יקראו אלף פרק ראשון.

ואותה ברייתא נשנית בזמן שלא קצעו עדיין תפלת ערבית חוצה צליצור צציהכ"כ, וכמו ששנו בני חצורה שהיו נקוצין וקדש עליהם היום וכו', וכן נעשה צרשצ"ג ור' יהודה ור' יוסי שהיו נקוצין בעכו וקדש עליהם היום וכו', הצאתי לעיל צריש נשנה א', וע"כ אמרו שילכו לציהכ"כ לקרות פרק ראשון של הלל, ואם היו מתפללין ערבית צלצור היה אומר קורין אחר ערבית פרק ראשון. ואח"כ שנו, ואם אי אפשר להן כן, כלו' כגון צציהכ"כ רחוק או צצדה וקסה להם לילך ולחזור, גוזרין את כולו. ונחוד כך כתפשו המנהג לגזור את כולו צציהכ"כ, וצפרט כשהנשיגו בתפלת ערבית צלצור והיו נאספין לתפלה גזרו את ההלל אחר התפלה צאין הצדל לצקי ושאינו צקי, וזהו שאמרו צירושלנוי הלל אם שועה צציהכ"כ ילא. ועל יקוד זה המנהג שנו צווק' סופרים ונלוה נון המוצחר לקרות הלל צציהכ"כ וכו', ונשאר זה המנהג אלל הכפרדים כמו שהוצח צאו"ה קס"י תפ"ז.

וביה ששנו הלל אין פוחתין נמנו ואין נוקיפין עליו, היא דלא כר' ערפון. ונה ששנו ר"א צן פרעה היה פושט וכו', הוא עפ"י נה ששנינו צקוכה (ל"ח ע"א) ווקוס שנהגו לכפול וכו', והציאו שם צרייתא זו צנוקסח אחרת.

בין הכוסות הדלו אם רוצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה.

גרסינן עלה צירושלנוי, לאה צצזיל שלא ישתכר, כצ

ומוכר הוא וזה צין יין שצחוק המזון וזה צין יין שלאחר המזון,
יין שלאחר המזון ומוכר שצחוק המזון אינו מוכר. והציאו הרב
אלמס, וגם החוספות הציאו זה וכתבו שלא ישתכר ושלל יוכל
לומר הלל. וכבר כתבתי דג' בוקית היו רגילין בכל קעודה,
ווי שרגיל בו יותר שותה יותר, אבל כוס רביעי הוא מיוחד לליל
פסק לקריאת ההלל שאומר בו כוס ישועות אשא וגו', ולכך
יחדוהו שצין שלישי לרביעי לא ישתה, אלא דהוה קסה ליה
לירושלמי וחי איכפת לי אם ישתה יין של רשות אחר כוס שלישי
סוף סוף יקח כוס של חוצה להלל, וע"כ אומר בשביל שלא
ישתכר ולא יוכל עוד ליקח כוס של חוצה לומר עליו הלל.

ונהדרקו הגאונים והראשונים אם לריך לצדק על כל כוס
וכוס, וכן נחלקו אם יצדק בזכרה אחרונה אחר כל כוס וכוס,
והציאו העור אלו הדעות צקי' תע"ד, והוסכם לצדק על כל כוס
וכוס, ובזכרה אחרונה רק אחר כוס רביעי.

משנה ח.

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

בירושלמי היא צבא דסיפא ממשנה דלעיל, ובכת"י ד"ס
ובמשניות כאפולי הגי' ואין מפטירין וא"כ היא סיפא דלעיל.
ואמרי עלה טס, וחי אפיקומן, רבי סימון צטס רבי איביבו
בר רבי קיסיי ויני זמר, ר"י (הוא ר' יוחנן בדמוכח מהצבלי)
אמר ויני ותיקה, שמואל אומר כגון ערדילי וגוזליא דחכניא בר
שילת. ויראה דר' סימון ואיכך מפרטי לה אפוקי מנח דהיינו
כלי זמר, טכך היה מנהגם בקעודות גדולות ומסודות כו"ט
השכזים על מנות שן וגו' ואוכלים כרים ואלאן וגו' הפרטים על
פי הנצל כדויד חטבו להם כלי סיר הסתים צוזרקי יין וגו'
(עמוס ו'), דהו"א דאף הוא סימון חירות קנו"ל דאין מפטירין,
ולשון מפטירין הוא צחילוף אותיות וולשון הפרטים (ועיין צקוף
צהערה).

ובבבלי גרסינן, וחי אפיקומן, אומר רב שלא יעקרו
ומחזרה לחזרה (כלו' אפיקו ונייבו הוליאו כליכס ונכאן ונלך
ונככל צוקוס אחר, רס"י) ושמואל אומר כגון ארדילאי לי וגוזליא